

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף צד

(בעמוד הקודם)

גמרא: רבי אלעזר אומר: רבי אלעזר לומד מהפסוק הנ"ל (- "כל אֶשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֶשֶׁר יִזֶה מִדְּמָה עַל הַבֶּגֶד אֶשֶׁר יִזֶה עָלֶיהָ תִּכְבֹּס בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ") כך: אולי רק "בְּגֵד" (סתם "בגד" האמור בתורה עשוי מצמר או פשתים) טעון כיבוס, אבל שק (- עשוי משיער עיזים וכל מיני בגדים (שאינם מצמר או פשתים) מניין? לכך נאמר "אֶשֶׁר יִזֶה עָלֶיהָ תִּכְבֹּס", שגם הם טעונים כיבוס. א"כ אולי גם עור שהופשט מיד ועדיין לא עשו בו שום תיקון טעון כיבוס? לכך נאמר "בְּגֵד", ללמדנו שרק דבר שמקבל טומאה כמו בגד טעון כיבוס, אבל עור שהופשט מיד ועדיין לא עשו בו שום תיקון אינו מקבל טומאה ולכן אינו טעון כיבוס.

שאלה: מאי בינייהו? במה נחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר? כלומר נמצא שלרבי יהודה בגד הוא 'ראוי לקבל טומאה', ולרבי אלעזר בגד הוא 'דבר המקבל טומאה', א"כ איזה בגד הוא רק ראוי לקבל טומאה אבל אינו מקבל?

תשובה: אמר אביי: הם נחלקו לגבי בגד קטן שהגודל שלו פחות משלוש על שלוש אצבעות, לדעת רבי יהודה גם בגד כזה הוא ראוי לקבל טומאה וטעון כיבוס, שהרי אם הוא יחשוב עליו שרוצה להשתמש בו כדי לתקן בו את חלוקו הוא יקבל טומאה, ולדעת רבי אלעזר הרי כעת הוא לא מקבל טומאה ולכן אינו טעון כיבוס.

רבא אמר: גם בבגד גדול יתכן שהוא ראוי לקבל טומאה ואינו מקבל, כגון שחשב עליו לרקום בו צורות, שכל עוד לא קיים את מחשבתו אין הבגד נחשב ל'כלי' ואינו מקבל טומאה, ובזה הם נחלקו, שלדעת רבי יהודה הוא ראוי לקבל טומאה אם יבטל את מחשבתו הראשונה ויחליט שאינו רוצה לרקום בו צורות, ולכן הוא טעון כיבוס, ולדעת רבי אלעזר הרי כעת הוא לא מקבל טומאה ולכן אינו טעון כיבוס.

[ג"י הש"מ - איכא דאמרי] **רבא אמר:** הם נחלקו ב'עוצבא', דהיינו שטיח גדול מעור או בד המיועד לאכול או לשכב עליו, שאם חשב עליו להשתמש בו כמו שהוא בלי לחתוך את הקצוות שלו הרי הוא מקבל טומאה, אבל אם חשב לחתוך את הקצוות שלו כדי ליפותו, אינו מקבל טומאה עד שיקיים את מחשבתו או עד שיבטל את מחשבתו. ולכן בגד המיועד ל'עוצבא' וחשב עליו לחתוך את הקצוות שלו כדי ליפותו, הרי הוא ראוי לקבל טומאה אבל עדיין אינו מקבל טומאה עד שיבטל את מחשבתו, ולדעת רבי יהודה כיון שהוא ראוי לקבל טומאה שהרי יכול לבטל את מחשבתו, לכן טעון כיבוס, ולדעת רבי אלעזר כיון שכעת אינו מקבל טומאה עד שיקיים את מחשבתו, לכן אינו טעון כיבוס.

ראה לדברי רבא:

והתניא: וכן למדנו בכרייתא - **רבי שמעון בן מנסיא אומר, עוצבא שחשב עליה לקצעה, טהורה עד שיקציענה** או עד שיבטל את מחשבתו.

*

למדנו במשנה - אין טעון כיבוס כו': אלא מקום הדם.

מנא הני מילי? דתנו רבנן - יכול ניתז על מקצת בגד יהא כל הנגד טעון כיבוס? תלמוד לומר "אשר יזה" לא אמרתי לך אלא מקום דם בלבד.

*

למדנו במשנה - דבר שהוא ראוי לקבל טומאה [וכו']: טעון כיבוס.

סתמא כרבי יהודה: המשנה נאמרה בסתם בלי להזכיר דעת מי היא, והיא הולכת כדעת רבי יהודה שמספיק שהכלי יהיה ראוי לקבל טומאה כדי להיות טעון כיבוס.

למדנו במשנה - ראוי לכיבוס: רק דבר שראוי לכיבוס טעון כיבוס.

למעוטי כלי דבר גרידה הוא: למעט כלי קשה כגון מעץ או מתכת, שלא מכבסים אותו. אלא מגרדים את הדם שעליו.

למדנו במשנה - אחד הנגד ואחד השק כו': ואחד העור, טעונין כיבוס.

קושיא: למימרא דעור בר כיבוס הוא? ורמיניהו היתה עליו לשלשת: כר שהיתה עליו לשלשת (- דבר מאוס כגון צואה) בשבת, מקנחו בסמרטוט אבל לא במים לפי שזהו כיבוסו (ויעבור על מלאכת מלבן). ואם הכר הוא מעור, נותן מים על הלכלוך עד שיכלה, לפי שנתנית מים על עור אינה כיבוס.

תירוץ: אמר אביי לא קשיא הא רבנן הא אחרים: נחלקו רבנן ו'אחרים' האם יש כיבוס בעור או לא. ומחלוקתם היא לגבי כיבוס דם חטאת האם מכבסים את העור, או שמגרדים את הדם ממנו כי אי אפשר לכבס אותו. משנתנו סוברת כאחרים שיש כיבוס בעור, והמשנה בשבת סוברת כרבנן שאין כיבוס בעור.

כמאן אזלא וכו': כשיטת מי סובר רב חייא בר אשי שאמר - פעמים רבות עמדתי לפני רב ושיכשתי (- שטפתי) לו את הנעליים במים בשבת? כרבנן הסוברים שאין כיבוס בעור.

קושיא: אמר רבא ומי איכא למאן דאמר וכו': וכי האם יתכן שיש מי שסובר שעור לאו בר כיבוס הוא? והרי כתוב לגבי נגעים "והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבס!"

אלא אמר רבא: ולכן אומר רבא תירוץ אחר. יש הבדל בין עור רך לעור קשה. הפסוק והמשנה שלנו האומרים שהעור טעון כיבוס, מדברים על עור רך. אבל המחלוקת של רבנן ואחרים היא בעור קשה. ומה שאמר רב חייא שהוא שיכשך את הנעליים למרות שהם עשויות מעור, כי הוא סובר כשיטת רבנן שבעור קשה אין כיבוס.

הדר אמר רבא: לאחר מכן חזר בו רבא ואמר - מה שאמרתי אינו נכון! כי מניין לנו שהפסוק מדבר רק על עור רך? האם לא יתכן שהוא מדבר על כלי 'אכסלגיא' הבאים ממדינת הים שהם עשויים מעור קשה, ועליהם אומר הפסוק שהם צריכים כיבוס!

אלא אמר רבא: ולכן אומר רבא ביאור אחר בפסוק. הפסוק מדבר אפילו בעור קשה, כי בגלל שיש בו צרעת שהיא נוצרת מגוף העור בעצמו, היא מחללת את העור באותו המקום ועושה אותו רך. ולכן מועיל כיבוס לצרעת. אמנם משנתנו

מדברת בעור רך. והמחלוקת של רבנן ואחרים היא בעור קשה (שאין בו צרעת) וכנ"ל.

אמר רבא אי קשיא לי הא קשיא לי: ממשיך רבא ואומר אמנם מה שקשה לי, זו המשנה בשבת, כי הרי כרים וכסתות עשויים מעור רך ובכל אופן מותר לתת עליהם מים לנקות את הכלוך.

אלא אמר רבא: ולכן אומר רבא. כל כיבוס שאין בו 'כיסכוס' = שפשוף של צידי העור זה בזה, אינו נחשב לכיבוס. ולכן המשנה בשבת מתירה לתת מים על עור ואפילו עור רך, אך בלי לשפשף אותו.

ומה שאמר רב חייא שהוא שיכשך את הנעלים לרב, הוא עשה רק 'שכשוך' כלומר שטיפה במים, אבל בלי כיסכוס. והיינו, או שהיה מדובר בנעליים מעור רך, והסיבה שהוא לא כיסכס, כי אז היה עובר על כיבוס לכו"ע. או שהיה מדובר בנעלים מעור קשה, והסיבה שלא כיסכס, כי אז היה עובר על כיבוס לשיטת אחרים שיש כיבוס בעור קשה (ודוקא בכיסכוס).

קושיא: אי הכי בגד נמי: אם כן מדוע אומרת המשנה בשבת שאם היה לכלוך על בגד, מקנחו במפה אבל אסור לשוטפו במים? הרי בלי כיסכוס אין זה כיבוס! תירוץ: **בגד שרייתו זהו כיבוס:** בכגד, עצם נתינת המים על הבגד כבר מכבסת אותו.

רבא לטעמיה וכו': ורבא הולך בזה לשיטתו. רבא אמר הזורק סודר למים בשבת חייב. והזורק פשתן למים בשבת חייב. הגמרא מבארת. בשלמא לגבי סודר מובן מדוע הוא חייב, משום שהוא מכבס את הבגד. אבל לגבי פשתן לא מובן מדוע הוא חייב?

וכי תימא משום דמקדח, אי הכי חיטי ושערי נמי: ואם תאמר שפשתן מוציא שורשים במים, ועל כן הוא עובר על מלאכת זורע. אם כן מדוע אומר רבא שדוקא בפשתן חייב? הוא אמור להיות חייב גם בחיטים ושעורים.

תשובה: הנך אית להו רירי: באמת הסיבה מדוע אסור לתת זרעוני פשתן במים, בגלל שיוצא מהם ריר והם נדבקים זה לזה (אבל זרעים אחרים אינם נדבקים). קושיא: **אי הכי שלחים נמי:** אם כן גם עורות יהיה אסור להניח במים, כי הם נדבקים

זה לזה. תשובה: **התם קעביד לישא**: הבעיה בזרעוני פשתן, שכשהם נדבקים הוא עובר על מלאכת לישא. וזה לא שייך בעורות.

דרש רבא מותר לכבס מנעל בשבת. אמר ליה רב פפא לרבא - והאמר רב חייא בר אשי וכו': משמע מדברי רב חייא בר אשי שדוקא לשטוף את העור בשבת מותר, אבל לא לכבס אותו דהיינו בשפשוף.

הדר אוקי רבא אמורא עליה: חזר רבא והעמיד מתורגמן שידרוש ברבים - דברים שאמרת לי לפניכם וכו'.

*

למדנו במשנה - הכיבוס במקום קדוש כו': כיבוס של בגד שניתז עליו דם חטאת נעשה במקום קדוש. ושבירת כלי חרס שבושל בו בשר חטאת נעשית במקום קדוש. ושטיפה ומריקה של כלי נחושת שבושל בו בשר חטאת נעשית במקום קדוש.

מנא הני מילי? מניין לומדים את הדינים הללו? מהברייתא הבאה.

דתנו רבנן: נאמר "תכבס במקום קדוש" ללמד על כיבוס של בגד שניתז עליו דם חטאת, שצריך להתכבס במקום קדוש. ושבירת כלי חרס מניין שצריכה להעשות במקום קדוש? ת"ל "וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר". ומהאזוהי' המחברת לענין הראשון, לומדים גם לכאן. ומריקה ושטיפה בכלי נחשת מניין? ת"ל "ואם בכלי נחשת בושלה ומורק ושוטף במים". וגם כאן האזוהי' מחברת לענין הראשון.

*

למדנו במשנה - זה חומר בחטאת כו': הדין של כיבוס הבגד מהדם הוא חומרא מיוחדת בחטאת משאר קודשי קודשים.

קושיא: ותו ליכא? האם אין עוד חומרא? והרי יש חומרא נוספת - דם של חטאת הפנימית נכנס 'לפנים' להיכל, מה שאין כן בשאר קודשים. תירוץ: **בחטאות החיצונות**: מדובר בחטאת חיצונה שאינה נכנסת להיכל. קושיא: **שאם נכנס דמה לפנים פסולה**: הרי יש חומרא בחטאת חיצונה שאם נכנס דמה להיכל היא פסולה, מה שאין כן בשאר קודשים. תירוץ: **כר"ע דאמר כל דמים שנכנסו להיכל לכפר**

פסולה: לשיטתו, דין זה שדם שנכנס להיכל נפסל, נוהג בכל הקרבנות. קושיא: **שכן מכפירין על חייבי כריתות:** יש חומרא נוספת בחטאת שהיא מכפרת על חייבי כריתות, מה שאין כן שאר קודשים. תירוץ: **בחטאת דשמיעת הקול:** מדובר בחטאת שבאה על שבועת העדות (= נשבע לשקר שאינו יודע עדות לחבירו), שזו עבירה שאין בה כרת. קושיא: **שכן טעונה ארבע מתנות:** חטאת חמורה שהיא ניתנת בארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח, מה שאין כן שאר קודשים. תירוץ: **כר' ישמעאל דאמר כל דמים טעונין ד' מתנות.** קושיא: **על ד' קרנות:** אמנם חטאת עדיין חמורה יותר, כי היא ניתנת על ארבע קרנות, ואילו שאר קודשים (לדעת רבי ישמעאל) ניתנים על שתי קרנות 'שתיים שהם ארבע'. תירוץ: **וליסעמין וכו':** ולדברך המקשן, הרי יש באמת עוד דברים שחטאת חמורה בהם מלבד ארבע קרנות. והם - שחטאת ניתנת על הקרן, ואילו שאר קודשים מתחת לחוט הסקרא. ושהיא ניתנת באצבע, ואילו שאר קודשים בזריקה. ושהיא ניתנת על חודה של קרן דוקא, מה שאין כן בשאר קודשים.

אלא התנא נקט חומרא אחת מתוך כמה חומרות.

משנה: **בגד שיצא חוץ לקלעים:** בגד שניתז עליו דם חטאת והוא יצא מהעזרה, מכניס אותו בחזרה ומכבס אותו בעזרה. ואם הבגד יצא מהעזרה ונטמא בחוץ, הוא לא יכול להחזיר אותו כי אסור להכניס בגד טמא לעזרה. ולכן הוא צריך לקרוע אותו בחוץ כדי לבטל את השם 'כלי' ממנו, ובכך לטהר אותו מהטומאה. ואז להכניסו לעזרה ולכבס אותו.

כלי חרס שיצא חוץ לקלעים: וכן אותו הדין, בכלי חרס שבושל בו בשר קרבן ויצא מחוץ לעזרה, מכניסו ושוברו בפנים. ואם הוא נטמא בחוץ, הוא צריך קודם לטהר אותו על ידי עשיית נקב בכלי, ואז מכניסו ושוברו בפנים.

כלי נחשת שיצא חוץ לקלעים: וכן אותו הדין בכלי נחושת שבושל בו בשר קרבן וצריך למרקו ולשוטפו בעזרה. ואם הוא נטמא מחוץ לעזרה, צריך לטהר אותו על ידי שיפוחתו' דהיינו עושה בו נקב גדול (ולא מספיק נקב קטן כמו בכלי חרס).

נמרא: **מתקיף לה רבינא קורעו? בגד אמר רחמנא ולא בגד הוא!** מה יועיל שהוא יקרע את הבגד שנטמא בחוץ ואחר כך יכניסו ויכבסו, הרי בפסוק כתוב שצריך לכבס את ה"בגד", ואחרי שהוא קרע אותו הוא כבר אינו נחשב 'בגד'! תירוץ:

דמשייר ביה כדי מעפורת: הוא לא קורע את כולו לשני חלקים, אלא משאיר בו חלק מחובר 'כדי מעפורת' = כרוחב סודר. ולכן מצד הטומאה הוא נטהר משום שנקרע רוב הבגד. אבל מצד שם 'בגד', עדיין שם בגד עליו כי ראוי לחבר אותו בחזרה.

קושיא: איני והאמר רב הונא וכו': כתוב במשנה בכלים, בגד טמא שנקרע ברוב אורכו או רוחבו, טהור. אמר רב הונא, כל זה זוקא כשלא שייר בבגד חיבור כדי מעפורת, אבל שייר בה כדי מעפורת עדיין חלקי הבגד נחשבים למחוברים והבגד נשאר בטומאתו. **תירוץ: מדרבנן הוא:** דברי רב הונא הם רק גזירה מדרבנן שמא לא יקרע את רוב הבגד. אבל באמת מדאורייתא אם נקרע רוב הבגד הוא טהור. ולכן בגד שניתז עליו דם חטאת ויצא לחוץ ונטמא, (שמוכרחים להחזירו ולכבסו בפנים, ומאידיך מוכרחים להשאיר עליו שם בגד), קורעים רק את רובו ומטהרים אותו כדין דאורייתא.